

MANAGEMENTUL SECURITĂȚII STATELOR EUROPENE ÎN RAPORT CU NOILE INTERESE LA NIVEL CONTINENTAL ȘI GLOBAL

Colonel Principele RADU HOHENZOLLERN-VERINGEN-DUDA*

Abstract

Not only once in the European history security management has generated a consequential management of defense resources. Not only once, defense resources and operational capabilities have stamped the war fighting functions which have led to a specific conduct of military campaigns. And not only once in our global history, campaigns have modified and reconfigured political systems, democracies, societies and lives. Understanding the security environment in which we co-exist makes us aware of the situation and usage perspective of every single weapon, item of equipment and soldier we should put up front in battle.

A. Europa și S.U.A. și relația lor cu O.N.U., N.A.T.O, și Uniunea Europeană.

1. Europa și S.U.A.

În mod normal, era post-Razboiul Rece ar fi trebuit să fie o vârstă de aur pentru Uniunea Europeană și N.A.T.O. Ele au supraviețuit diviziunii în două blocuri militare, deci acum ar fi trebuit să aibă mai puține responsabilități. Numai că, tragedia de la 11 septembrie din 2001 a avut repercusiuni în ecuația transatlantică și în raporturile dintre S.U.A. și U.E., pe de o parte și Rusia (moștenitoarea imperiului sovietic) pe de alta. 11 septembrie a fost bine înțeles ca fenomen în Europa. Deodată, spontan, în mod excepțional, toată simpatia europeană s-a revărsat într-un fenomen fără precedent, sub semnul sloganului francez “Toți suntem americani!” Efectul 11 septembrie 2001, însă, este adesea prost înțeles în Europa; continentul vechi crede că fie “n-are cum să se mai repete”,

---

* Reprezentantul Special al Guvernului României

fie că “nu are cum să ni se întâmple nouă”. De asemenea, cauza care a produs, în timp, dezvoltarea acestui fenomen numit terorism este diferit văzută în Europa și în S.U.A. Acestea erau considerațiile anului 2003, în multe din mediile de analiză politică transatlantice. Desigur, atacurile teroriste din Spania, Marea Britanie și atrocitățile petrecute în atentatele din Rusia, au schimbat în următorii trei ani percepția europeană, așa cum era ea descrisă în 2003.

Anul 2003 a fost un an crucial pentru problema armelor de distrugere în masă și pentru terorism. Terorismul a continuat și a crescut în anul 2003, 2004 și 2005. Țările G8 a adoptat un plan de combatere a terorismului. Dar există diferențe între Europa și America: terorismul și armele de distrugere în masă mai sunt, încă, separate în mințile europenilor.

În pașii lor următori comuni, S.U.A. și Europa vor avea unele dificultăți în cooperare, datorate disputelor dificil de vindecat și, mai ales, datorită lipsei de voință de a o face. Dar, în pașii următori, S.U.A. și Europa vor avea și o serie de oportunități. Ele se vor putea folosi de reconstrucția Irakului pentru reluarea cooperării. Pe urmă, în relația euroatlantică avem și personalități, nu numai țări. Personalitățile vor fi capabile, ca și în Europa de Sud-Est, să compenseze ceea ce instituțiile nu reușesc. O altă importantă oportunitate ar putea fi comuna apropiere de Iran. Ca și căderea de acord asupra armelor de distrugere în masă. În fine, poate cea mai benefică relație va fi cooperarea în lupta împotriva terorismului.

2. N.A.T.O. și Uniunea Europeană

Poate că o separare în două analize paralele ale rolurilor Uniunii Europene și N.A.T.O. la securitatea euroatlantică este artificială. Nu numai pentru că cele două instituții internaționale sunt într-o strânsă legătură, care nu întotdeauna este limpede de categorisit sau analizat. Dar și pentru că ambele cunosc un amplu proces de redimensionare și de redirecționare.

Profesorul Peter van Ham, reputat analist european de la *Institutul Olandez de Politică Externă* de la Haga, dezvoltă o teorie interesantă, având ca puncte esențiale patru aspecte, urmate de o concluzie. El se referă la starea U.E.: dezvoltarea Politicilor externe și de apărare comune și Politicile europene de securitate și apărare CFSP/ESDP și etape din noua strategie de securitate a Uniunii Europene; apoi, la Convenția despre viitorul U.E. și schimbări recente; la dezvoltări practice și ESDP în acțiune (trei operații de menținerea păcii în 2003); apoi, la chestiuni transatlantice și, în final la concluzii.

Concluziile pe care analistul le trage sunt că Uniunea Europeană rămâne o putere “civilă” și nu militară, că U.E. ar trebui să apese pe punctele ei cele mai tari, inclusiv menținerea păcii și construcția de națiuni (*nation-building*). Totodată, concluzia este că Uniunea Europeană este deja un actor global serios în securitate,

de exemplu, în domenii ca securitate națională (*homeland security*), economie, comerț. Apoi, Strategia de securitate a U.E. adoptă o atitudine mai realistă a mediului de securitate post-11 septembrie 2001; U.E. este în schimbare, ca mentalitate și din punctul de vedere al capacităților; aceasta face cooperarea transatlantică mai folositoare, și – să sperăm – mai posibilă.

Autorul consideră că Europa joacă un rol activ în perioada de după 11 septembrie 2001. “Puterea civilă” în înțelesul autorului (*soft power*), se referă la implicarea relevantă a Uniunii Europene în diplomație, economie, etc; U.E. are un rol-cheie în asistență economică, ajutor umanitar; U.E. este menținătoare activă a păcii din Bosnia, până la Kabul. În viziunea lui, “episodul Irak” a însemnat rupturi diplomatice în cadrul U.E. care acum sunt vizibile (noua strategie de securitate U.E. ar putea deveni un mod de a vindeca diferențele între U.E. și N.A.T.O.). De asemenea, el remarcă faptul că U.E. a fost absentă în Golf, că U.E. nu a performat bine în Bosnia și că rămâne foarte dependentă de S.U.A.

3. Rolul N.A.T.O. în securitatea euroatlantică

Spre deosebire de Uniunea Europeană, N.A.T.O. nu obligă la angajamente legale, nu are o constituție. Poate aceste angajamente apar mai mult în cadrul țărilor G8 (grupul celor opt mari state industrializate) sau în cadrul WTO (Organizația Mondială a Comerțului). De ce sunt organizațiile internaționale în criză? Nu este vorba aici numai de Uniunea Europeană sau de N.A.T.O., ci și de O.N.U. sau de O.S.C.E. Mai întâi, pentru că lumea este în tranziție; apoi pentru că sunt foarte diferite opiniile despre aceste organizații. Dreptul de a utiliza forțele armate este rezervat, în mod normal, statelor dar, la 11 septembrie 2001, acest adevăr s-a schimbat, prin apariția actorilor nestatali. Mediul de astăzi este caracterizat prin serioase dificultăți de a face față acestor situații, fiindcă ei, actorii nestatali nu joacă jocul respectând reguli. Instituțiile noastre nu sunt pregătite pentru această nouă realitate. Membrii (state) au, din păcate, diferite puncte de vedere cu privire la amenințare. Unii dintre ei exagerează pericolul (neo-conservatorii), alții îl minimalizează. Există un termen scurt și un termen lung al luptei împotriva terorismului.

Cauzele acestui nou tip de conflict sunt multiple. Rădăcinile conflictului între radicalii islamiști și lumea democratică sunt adânci. Nu este posibil să “impui” democrația, ea se așează peste societăți în timp și într-o anumită evoluție (în Europa au fost lupte care au durat secole, până când această virtute a fost adoptată).

B. Apărarea în cadrul Uniunii Europene

Uniunea Europeană a pornit la drum, în anii '50 ai secolului trecut, ca o construcție economică substanțial orientată pe protejarea individului, dar în substratul actului de creație al ei rezida dorința națiunilor europene de a echilibra și redresa un continent trecut prin câteva secole de violențe armate, care au culminat cu cele două Războaie Mondiale, de pe urma cărora tot Europa a avut cel mai mult de suferit.

Asumarea Obiectivului Global (*Headline Goal*) constând în crearea unei Forțe de Reacție Rapidă a întâmpinat multiple dificultăți legate de lipsa unor elemente esențiale de logistică și infrastructură (capacitate de transport strategic aerian, sistemul de comunicații, comandă, informații), existența unor divergențe între statele membre legate de posibila concurență dintre Europa comună a apărării și N.A.T.O., lipsa voinței și incapacitatea economică a majorității statelor membre ale U.E. de a spori nivelul cheltuielilor militare, etc. Nici înființarea, după *summit*-ul de la Nisa (decembrie 2000) a celor 19 grupuri specializate de experți, în cadrul Planului de Acțiune al Capabilităților Europene (ECAP), cu scopul monitorizării, evaluării periodice și remedierii deficiențelor aflate în calea viitoarei forțe europene, nu a dat încă rezultatele scontate. Astfel încât Europa unită (și extinsă în anii 2004 și 2007) dispune de capacități limitate de proiectare a puterii, civile și militare, în teatre de acțiune îndepărtate.

Cu toate acestea, anii din urmă, care au precedat cele două eforturi de extindere (2004 și 2007), au reprezentat pentru politica externă și de securitate a Europei unite o etapă de succese remarcabile, dar și una de conștientizare acută a propriilor slăbiciuni și neîmpliniri.

Conform logicii interne a construcției europene, imperativele impuse de lărgirea Uniunii și de reorientarea priorităților strategice ale S.U.A. au accentuat hotărârea unor conducători europeni de a lansa Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), cu scopul de a întări și dezvolta capacitățile de apărare, naționale și europene. Reușita acestei întreprinderi ar putea să dea europenilor mijloacele necesare de a se ridica la nivelul unui partener credibil al S.U.A.

Poate cea mai importantă proiecție a politicii de securitate a U.E., pentru următorii ani, este încercarea de a sprijini, alături de N.A.T.O., a democratizării statelor din vecinătatea sa directă, spre a se evita propagarea instabilității înspre spațiul Uniunii. "Un inel (centură) de state bine guvernate" este sintagma utilizată de strategii europeni, dar nu este cazul să ne gândim la o sferă de influență clasică în zona de Est și în aria mediteraneană. Este vorba, în special, de gestionarea optimă a relațiilor cu statele aflate la frontierele Europei lărgite, spre a facilita eventuala integrare a acestora în Uniune (cazul Balcanilor Occidentali) sau pentru a favoriza extinderea spațiului comun de prosperitate și stabilitate și a pune capăt unor situații de criză regională. Accentul cade, indubitabil, pe nevoia unei "culturi strategice" care să permită intervenții "robuste", rapide, eficiente și chiar mai multe

concomitent. Parcă spre a se demarca semnificativ de acuzațiile de unilateralism aduse S.U.A. de către unele state membre ale U.E., există un sprijin explicit și neechivoc pentru multilateralism în relațiile internaționale, deoarece se consideră că “nici o țară nu este în stare astăzi să rezolve problemele complexe de una singură”, deși America este principala putere militară a lumii, fără rival. Aceeași preocupare răzbate din abordarea problemelor de securitate internațională în mod multidimensional (administrativ, juridic, informațional, militar, poliție, umanitar, economic) și nu exclusiv militar.

Liantul de securitate al țărilor membre ale U.E. este dat de garantarea rolului indispensabil al N.A.T.O. (“relația transatlantică este de neînlocuit”), iar parteneriatul cu S.U.A. este dorit “eficient și echilibrat”^[1]. U.E. trebuie să își sporească capacitățile și coerența internă, acest fapt urmând să mărească eficiența activităților de prevenire și de gestionare a crizelor regionale. Conflictele din Balcanii de Vest, din anii '90 ai secolului trecut, spre a nu vorbi și de genocidul ruandez din 1994 sau de descompunerea sângeroasă a Somaliei, au demonstrat că izbucnirea unei crize grave regionale este dificil de prevenit în lipsa unui angajament pre-existent de intervenție, a unor capacități militare credibile, asociate unor forțe de intervenție rapidă (diferite de clasicele “căști albastre”) și, mai ales, a voinței comune de implicare. Semnarea, la finele lui 2002, a acordurilor “Berlin Plus” care reglementează cooperarea militară dintre U.E. și N.A.T.O., au permis Uniunii Europene să desfășoare în mod autonom misiunile de menținere a păcii și de poliție din Balcani, folosindu-se de unele capacități și elemente de logistică ale Alianței Nord-Atlantice.

Mulți analiști prevăd o proliferare a grupurilor de state dornice să pună pe picioare forme de “cooperări structurate” (parteneriate pe domenii date, în sistem de pionierat și deschise teoretic și celorlalte țări membre), permise de textul constituțional, nu și de către Tratatul de la Nisa, când este vorba de aspectul militar. Strategia de Securitate Europeană a fost acceptată de către statele membre ale U.E. și acest document exprimă o viziune comună asupra mediului strategic mondial, asupra riscurilor și vulnerabilităților, precum și asupra principiilor de acțiune pentru a transforma U.E. într-un actor global pe scena internațională.

“Cultura strategică” presupune o comunitate de idei, valori, principii, o asumare de pe picior de egalitate a riscurilor și oportunităților, practici instituționale similare de gestionare a mediului de securitate, etc. Ea este necesară pregătirii și recursului la intervenții robuste și rapide pentru preîntâmpinarea escaladării unor crize regionale.

În contextul bipolarității, N.A.T.O. a jucat un rol regional, dar acum Alianța se redefiniște ca un actor global. Prin urmare, vocile europene trebuie să se unească mai întâi într-una singură și apoi să poată produce o anumită descentralizare în cadrul N.A.T.O. sau în cadrul unei opțiuni de securitate distinctă, de cooperare cu

S.U.A. și cu N.A.T.O. Declarații oficiale ale liderilor din Europa sunt toate de acord că nu va fi un conflict major, în viitor, pe continent. “Democrațiile nu luptă una cu cealaltă” pare a fi maxima care stă la baza optimismului european, în ceea ce privește șansele izbucnirii unui conflict armat pe teritoriul continentului nostru. Visul Europei unite, exprimat pragmatic în intersectarea intereselor economice, cele patru libertăți de mișcare (a capitalului, a bunurilor și serviciilor, a cetățenilor și a informației), scăderea în relevanță a granițelor și lipsa amenințărilor majore, plus climatul internațional, dominat de modelul democratic supravegheat de un hegemon luminat, toate ne duc către aceleași concluzii ca și în urmă cu un secol. Competiția pentru putere și influență este însă, acum, deosebit de dinamică, în contextul globalizării, astfel încât nivelul de predictibilitate al apariției unui conflict major este invers proporțional cu dinamica evoluției globale. Conflictul nedorit al mileniului al treilea va îmbrăca, probabil, forme pe care nu suntem pregătiți încă să le înțelegem.

[¹] **European Security Strategy “O Europă sigură într-o lume mai bună”, Brussels, 12 decembrie 2003, ue.eu.int.**

Note bibliografice

[1]. *** *European Security Strategy “O Europă sigură într-o lume mai bună”, Brussels, 12 decembrie 2003, ue.eu.int.*

[2]. Charles Philippe David - *La Guerre et la Paix – Approches contemporaines de la sécurité et de la stratégie*, Presses de sciences PO, Paris, 2000.

[3]. Hlihor Constantin - *Istorie și Geopolitică în Europa secolului XX*, Editura RAO, București, 2001.